

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

מוקצה מחמת מיאוס, ואיסור, והוקצה למצוות

(מ"ד א') תנו רבנן: מותר השמן שבנר ושבקערה, אסור.¹ רבי שמעון מתיר.²

משנה: מטלטלין נר (חרס) חדש (שאינו מאוס, וחזי לאשתמושי להדיא, שלא דלק בו נר מעולם), אבל לא ישן. רבי שמעון אומר: כל הנרות מטלטלין חוץ מן הנר הדולק בשבת.

תנו רבנן: (1) מטלטלין נר חדש, אבל לא ישן (שהוא מאוס). דברי רבי יהודה. (2) רבי מאיר אומר: כל הנרות מטלטלין, חוץ מן הנר שהדליקו בו בשבת (ואע"פ שכבה אסור). (3) רבי שמעון אומר: חוץ מן הנר הדולק (עדיין) בשבת. כבתה, מותר לטלטלה. אבל כוס וקערה ועששית, לא יזיזם ממקומם. (4) ורבי אלעזר ברבי שמעון אומר: מסתפק מן הנר הכבה,³ ומן השמן המטפטף ואפילו בשעה שהנר דולק.

(ומבאר) דכי קא שרי רבי שמעון, בנר זוטא דדעתיה עלויה. אבל כוס וקערה ועששית דנפיש (שהם גדולים, ולא העלה על דעתו שיכבו בשבת), לא (יטלטלם אפילו אם כבו).

(מ"ה א') אמר רב: מניחין נר על גבי דקל בשבת,⁴ ואין מניחין נר על גבי דקל ביום טוב (דשקיל ומנח ליה, ומשתמש באילן).⁵

(מ"ו ב') רמי ליה אביי לרב יוסף: מי אמר רבי שמעון כבתה מותר לטלטלה, כבתה אין, לא כבתה לא. מאי טעמא? דילמא בהדי דנקיט לה כבתה, הא שמעינן ליה לרבי שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר!

(מ"ז א') אמר רבא, הנח לנר שמן ופתילה, הואיל ונעשה (כל אחד מהם) בסיס לדבר האסור (לשלהבת. דבכי האי מוקצה מודה רבי שמעון שהכלי טפל לשלהבת בעודה בו).

גרסינן להלן, בפרק מי שהחשיך (קנ"ז א'):

פליגי בה רב אחא ורבינא, חד אמר: בכל השבת כולה הלכה כרבי שמעון, לבר ממוקצה מחמת מיאוס, ומאי ניהו? נר ישן. וחד אמר: במוקצה מחמת מיאוס נמי הלכה כרבי שמעון, לבר ממוקצה מחמת איסור ומאי ניהו? נר שהדליקו בה באותה שבת. אבל מוקצה מחמת חסרון כיס אפילו רבי שמעון מודה, דתנן: כל הכלים ניטלין בשבת, חוץ ממסר הגדול ויתד של מחרישה.

1. משום דכיון דאיתקצאי לבין השמשות מחמת איסור, שהרי המסתפק מן השמן שבנר חייב משום מכבה, כדאיתא בפרק ב' דיו"ט (כ"ב ב'), איתקצאי נמי לכולי יומא אפילו לאחר שכבה. והך 'בקערה' שמדליק בה קאמר, דומיא דנר. ר"ן (כ ב ברי"ף, ד"ה ת"ר).
2. דלית ליה אפילו מוקצה מחמת איסור, דלימא ביה מגו דאתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא. ר"ן (כ ב ברי"ף, ד"ה ת"ר).
3. פירש רש"י מן הנר שהולך וכבה. וכתב על זה הריטב"א דלא נהירא, דההיא משום גרם כבוי הוא אסור לדברי הכל! אלא הכי פירושו מן הנר הכבה מכבר (כלומר שכבר כבה). וכי קתני בשעה שהנר דולק, אשמן המטפטף קאי (שבהסתפקות ממנו אין גרם כבוי). והטעם, שלא הקצה את השמן המטפטף לכל זמן שהנר דולק. ואבוא סבר כבה, אין. לא כבה, לא. אבל בכוס וקערה ודאי מודה לאבוא דאקצייה לכוליה שבת כיון שראויות להדליק כל השבת ולא שרי בהו אלא לענין שמן המטפטף.
4. וידלק שם בשבת, דליכא למיחש לכשיכבה לישקליה מיניה ונמצא משתמש במחומר, דכיון דאקצייה לדבר האסור בין השמשות, איתקצי לכולי יומא. רש"י.
5. וכדעת רבי יהודה. אבל לרבי שמעון, גם בשבת יש לגזור שלא להניח על גבי דקל, שכן לרבי שמעון מותר לטלטלו לאחר שכבה.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שיטות הראשונים

סוגי המוקצה השונים: נמצא **למסקנה**, (4) רבי יהודה סובר מוקצה מחמת איסור, ומחמת מיאוס. (2) רבי מאיר סובר מוקצה מחמת איסור, ואינו סובר מחמת מיאוס. (3) רבי שמעון אינו סובר מוקצה מחמת מיאוס ולא מחמת איסור. ורק כשהוקצה למצוותו, כל זמן המצווה, אסור. וכן כלי שמקצה אותו ואין דעתו עליו (כגון כוס קערה ועששית דנפיש⁶). (4) רבי אלעזר ברבי שמעון אינו סובר גם מוקצה למצוותו, ומתיר השמן בשעה שהנר דולק. ולעניין הלכה, כתבו **רי"ף ורא"ש** דאע"ג דקיימא לן הלכה כרבי שמעון לענין מוקצה, בהא לית הלכתא כוותיה?⁷ הלכך נר שהדליקו בה באותה שבת, אע"פ שכבה אסור לטלטלו, דמוקצה מחמת איסור הוא, וכן מותר שמן שבנר ושבקערה שהדליקו בהן באותה שבת, אסור לטלטלו ולהסתפק ממנו באותה שבת. וכן פסק **הרמב"ם**. ומוקצה מחמת מיאוס מותר. וכן פסק **השו"ע**⁸.

לטטול מוקצה מחמת איסור לצורך גופו ומקומו: דעת **ראבי"ה**, **רי"ד**, **רשב"א**, **ומרדכי**, שנר שהדליקו בו באותה שבת, מותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו, ככלי שמלאכתו לאיסור¹⁰. ודעת **ריטב"א** (בשם רבינו הגדול), **רא"ש**, **רבינו ירוחם**, **והמאירי**, שאסור¹¹. **והשו"ע**¹² סתם **כרא"ש**. ובשם יש מי שהתיר כתב **כרשב"א ומרדכי**; וכתב שלא נראו דבריו.

הוצאת נר שהדליקו בו בשבת משום מאיסותו: כתב **המרדכי** דיש מתירין להוציא נר שהדליקו בו באותו שבת, משום דהוי כגרף של רעי. ואין זה נכון! כי כל השוטים יאמרו דאנינא דעתיהו. ואינו מותר אלא למי שהוא אסטניס. והמחמיר לא הפסיד. והביאו **הרמ"א**¹³.

6. וכן כשדחאו בידיים ואינו ראוי, כגון גרוגרות וצימוקים, כדלהלן.
7. דגרסינן בפרק מי שהחשיך (קנ"א א') פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר בכל השבת כולה הלכה כרבי שמעון לבר ממוקצה מחמת מיאוס ומאי ניהו נר ישן. וחד אמר במוקצה מחמת מיאוס נמי הלכתא כוותיה, לבר ממוקצה מחמת איסור ומאי ניהו נר שהדליק בה באותה שבת, וקיימא לן כל היכא דפליגי רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל.
8. או"ח רעט"א. מקורות - רמב"ם (הל' שבת ה"ב, כו"ד - מותר שמן שבנר ושבקערה; ה"ג-יא - נר שהדליקו בה באותה שבת שאסור לטלטלו). רי"ף (כא א בדפיו). רא"ש (ס' כ).
9. דיון בטלטול כלי שמלאכתו לאיסור מחמה לצל ע"י ככר או תינוק, ראה להלן, פרק נוטל, קמ"ב ב'.
10. הרשב"א בתשובה (ח"א ס' תרו), וז"ל: כל מוקצה בין מחמת איסור בין מחמת מיאוס, כל שיש תורת כלי מותר לטלטלו לצורך גופו ולצורך מקומו. ולא אמרינן מוקצה אסור בטלטול אפילו לצורך גופו ומקומו, אלא בשאין לו תורת כלי כביצה, או גרעיני תמרה וקליפין ועצמות וכיוצא בהן. אבל כשיש לו תורת כלי אין הפרש בין מוקצה מחמת מיאוס למוקצה מחמת איסור לטלטלו לצורך גופו ומקומו. ולא הוציאו מכלל זה אלא מסר הגדול וחבירו המיוחד לו מקום. עכ"ל (לא הובא בב"י).
11. וטעמא, משום דכלי שמלאכתו לאיסור לא איתקצאי לבין השמשות, שהרי היה מותר לטלטלו לצורך גופו ולצורך מקומו. אבל נר שהדליקו בו שבין השמשות היה אסור לטלטלו כלל, אפילו לצורך גופו ומקומו (דבעודו דולק פשיטא דאסור לטלטלו בכל גוונא כדאמרינן בפרק נוטל, קמ"ב ב', במניח אבן על פי החבית ומעות על הכר דבמניח נעשה בסיס לדבר האסור), הלכך איתקצאי כהאי גוונא לכולי יומא. ב"י.
12. או"ח רעט"ב. מקורות - רמב"ם (הל' שבת כה-ג-יא). הגהות אשר"י (פרק כירה, ס' כ). רא"ש (שו"ת, כלל כב ס' ח). ראבי"ה (הו"ד במרדכי). מרדכי (ס' שטו). פסקי הרי"ד (על דף מ"ד א', וקנ"ז א'; הו"ד בריטב"א ובאגור). אגור (ס' תנד). ריטב"א בשם רבינו הגדול (ח' קכ"ד ב').
13. או"ח רעט"ב. והגר"א (ביאורו, ס"ק ו), הגיה: והמחמיר יחמיר, והמיקל לא הפסיד (וראה שעה"צ ס"ק י). ודעת הב"ח שהלכה כיש מתירין, והוכיח כן מהתלמוד. מקורות - מרדכי (ריש ביצה, ס' תרמב).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

נתיבי הלכה - הדף היומי
השתלשלות ההלכה מהדף
עד השולחן ערוך

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

מוקצה מחמת מיאוס: פלוגתא דאמוראי (מ"ו א') אי שרי ר"ש דווקא בשרגא דמשחא, אבל לא בדנפטא דמסרת. ופסקו רי"ף, רמב"ם, ורא"ש, שאפילו בשל נפט התייר¹⁴. וכן פסק השו"ע¹⁵.

טלטול נר על ידי תנאי שיטלטלנו כשיכבה: דעת רמב"ן, רשב"א, רא"ה, ור"ן, שאם התנה עליו, שרי לטלטלו משכבה¹⁶. והביאו ראה מהירושלמי (פ"ג ה"ז). וכתב בארחות חיים שצריך לעשות תנאו סמוך לבין השמשות. ודעת תוספות ורבינו ירוחם דלא מהני תנאה¹⁷. והשו"ע¹⁸ פסק כרמב"ן, והרמ"א כתב שיש אומרים דלא מהני תנאי, ושכן נוהגים. ושנוהגים לטלטלו על ידי גוי¹⁹.

טלטול נר על ידי כיכר: כתב רא"ש בשם רבינו ניסים, שאותם שמטלטלים מנורה שהדליקו עליה בשבת, על ידי ככר או תינוק, לא יפה הם עושים²⁰. וכן דעת רבינו ירוחם וההשלמה, שלא התיירו על ידי כיכר אלא למת בלבד. ודעת חכמי הצרפתים וריב"ש, שמותר לטלטל הנר על ידי כיכר, אם הונח עליו מבעוד יום^{21,22}. והשו"ע²³ כתב

14. ורבה ורב יוסף דאמרי תרויהו דבנפטא נמי שרי, ומשמע דהכי סבירא להו לרבא ורב אויא.

15. או"ח רע"ו, וכתב בביה"ל (ד"ה נר) בשם אליה רבא, דדווקא אם נשתמש בנר פעם אחת, נחשב כלי שמלאכתו לאיסור, להתייר רק לצורך גופו ומקומו, אבל אם עדיין לא השתמש בו, הוא בכלל כלי שמלאכתו להיתר. עוד כתב בשם פמ"ג, שלדעת הרמב"ם מוקצה מחמת מיאוס, אפילו אם אין מלאכתו לאיסור, מותר לטלטלו דווקא לצורך גופו ומקומו. ולדעת רז"ה ור"ן מותר בטלטול לגמרי: מקורות - רא"ש (ס' כב). רמב"ם (הל' שבת כה,יא).

16. משום דנר עשוי להיכבות. אבל בשאר בסיס לדבר האסור, לא מהני תנאי. משנ"ב (ס"ק יא).

17. כיון שאינו יכול לומר איני בודל ממנו כל בין השמשות, שהרי הוא דולק. משנ"ב (ס"ק יב). וכתב דמדברי הגר"א בביאורו דכתב דסברא הראשונה סבירא ליה כגירסת הרי"ף (בביצה דף ל') משמע לכאורה דמהני ג"כ באומר איני בודל כידוע שיטת הרי"ף שם. הריב"ש כתב בתשובה (ס' צג) התרתי להם לטלטל נר שהדליקו בו באותו שבת לאחר שכבה על ידי תנאי וכן כתב הרמב"ן ואף על פי שיש לי לדון בהיתר זה וכו' כבר הורה זקן ע"כ. ובתשובת בנו של הר"ש בר צמח (ע"י שו"ת רשב"ש ס' תז) כתב שאביו הרשב"ץ (ח"א ס' קלז) סתר ראיית הריב"ש בטענה חזקה ואמר שלא אמרו כיון דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא, אלא בדבר שהוא מוקצה מעצמו כנויי סוכה ועצי סוכה; אבל הנר אינו מוקצה מצד עצמו אלא מצד השלהבת הדולקת בו. ובזה סרה מעל הרמב"ן קושיית המקשה. והסכימו עמו הבאים אחריו, וכן אנו נוהגים בביתנו מימות אדוננו הזקן ז"ל עד עתה עכ"ל. ב"י.

18. או"ח רע"ט, ד. הב"י כתב להקל, דכיון דמוקצה דרבנן, כדאי הם הנך רבוותא דשרו לטלטל על ידי תנאה, לסמוך עליהם. מקורות - ר"ן (פרק כירה, כא א ברי"ף, ד"ה והא; פרק המביא כד"י יין, ביצה טז ב ברי"ף). רמב"ן (ח"י, מ"ה סוף ע"א). רשב"א (שו"ת, ח"ג ס"ו רסח); מגיד משנה (הל' שבת כה,י). תוספות (מ"ד א', ד"ה שבנר). הגהות אשר"י (פרק כירה, ס' כ). כל בו (עיי' ס' לא, לב). רא"ה (הו"ד בארחות חיים). ארחות חיים (הל' שבת ס' שע).

19. ואין בזה משום איסור אמירה לנכרי, הואיל והמנהג כך, הוי כאילו התנה עליו מתחילה, ושרי. רמ"א (דמצרפים הדעה הראשונה דמהני תנאי. משנ"ב). וכתב המשנ"ב (ס"ק יג), דהיינו אפילו אם אינו צריך לו לצורך גופו ומקומו, רק שלא ייגנב או ייפסד.

20. דהא מכל מקום כבר איתקצאי בביה"ש, דעדיין לא היה בו אז לחם, ומיגו דאיתקצאי בביה"ש וכו'. משנ"ב (רעט, ס"ק ט).

21. שמה שאמרו לא אמרו ככר או תינוק אלא למת בלבד, היינו כשמניחין אותו בשבת. וכתב ריב"ש: ולדבריהם גם בעוד שהנר דולק היה מותר לטלטלו, שאם לא כן אף לאחר שיכבה יהיה אסור מגו דאיתקצאי לבין השמשות. מכל מקום צריך שיהא הלחם יותר חשוב מן השמן, ולא יספיק מעט לחם.

22. והכלבו הביא דברי חכמי הצרפתים, ודחה סברתם, מההיא דאמרינן (מ"ה א') מניחין נר על גבי דקל בשבת (דליכא למיחש לכשיכבה לישקליה מיניה, ונמצא משתמש במחומר, דכיון דאקצייה לדבר האסור בין השמשות, איתקצי לכולי יומא. רש"י), דמשמע שאין בו שום היתר לטלטלו אפילו כבה, שאם היה בו שום היתר לטלטלו לא יתירו להניחו על גבי דקל, שישתמש במחומר. והב"י דחה דבריו, דאיכא למימר דכי שרינן נר על גבי דקל, בשלא הניח עליו ככר דוקא התיירו.

23. או"ח רע"ט, ג. וכתב המשנ"ב (ס"ק י) שאף אם הלחם חשוב יותר מהשמן, אינו נחשב בסיס לדבר האסור והמותר, כיון דהמנורה עיקר עשייתה בשביל השלהבת לכן נעשית תמיד טפל ובסיס להשלהבת, ולא לחם ושאר דברים אחרים. מקורות - רא"ש (פרק נוטל, כא,

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שיש מי שמתיר, ואין לסמוך עליו.

טלטול נר שהודלק לצורך חולה, או בשוגג, וככה: כתב הרשב"א דנר שהדליקו בשבת לחיה ולחולה, וילדה החיה ונתרפא החולה, מסתברא דמותר לטלטלו אם כבה, ואינו נמנע²⁴. וממנה, למדליק בשבת בשוגג וכבה, דאין מוקצה לחצי שבת, דכיון שנראה בין השמשות אף על פי שנדחה כשהדליקו בו אין זה מוקצה. וכן פסק השו"ע²⁵.

מניחין נר על גבי דקל בשבת, ואין מניחין נר על גבי דקל ביו"ט: פסקו רי"ף, רמב"ם, רא"ש, ורשב"א כמימרא דרב, ומשום שהלכה כרבי יהודה בשבת, שנר שהוקצה מחמת איסור, אף אחר שכבה, אסור להשתמש בו. וכן פסק השו"ע²⁶.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן רעט)

- נר שהדליקו בו באותו שבת, אף על פי שפכה, אסור לטלטלו. וכן מותר השמן שבנר שהדליקו בו באותו שבת, אסור לטלטלו ולהסתפק ממנו באותו שבת.
- נר זה שאמרנו שאסור לטלטלו, אפלו לצרף גופו ולצרף מקומו אסור; ויש מי שהתיר, ולא נראו דבריו. הגה: ויש אומרים דמי שהוא איסטניס והנר מאוס עליו מתר להוציאו דהוי לדידיה כגרוף של רעי, והמחמיר לא הפסיד (מ"דכ"י ריש ביצה).
- לטלטל נר על ידי שנותנין עליו לחם בשבת, אסור. ואם נתן עליו לחם מבעוד יום, יש מי שמתיר לטלטלו בשבת על ידי לחם זה, ואין לסמוך עליו.
- אם התנה מערב שבת על נר זה שיטלטלנו משכבה, מתר לטלטלו אחר שכבה. הגה: ויש אומרים דלא מהני תנאי, וכן נוהגין במדינות אלו. ודין התנאי ע"ל סי' תרל"ח (הג"א פרק פירה ור"י ח"ב וכל בו). ונוהגין לטלטלו על ידי גוי ואין בזה משום אסור אמירה לגוי הואיל והמנהג כן הוי כאלו התנה עליו מתחלה ושרי כ"ל.
- נר שהדליקו בשבת לחיה ולחולה וילדה החיה ונתרפא החולה, מתר לטלטלו אם כבה. והוא הדין למדליק בשבת בשוגג וכבה, שמתר לטלטלו.
- נר שלא הדליקו בו באותו שבת, אפלו הוא של חרס דמאס ואפלו הוא של נפט דמסרית, מתר לטלטלו דמקצה מחמת מאוס מתר.

סי' ב). חכמי הצרפתים וההשלמה (הו"ד בכלבו). כלבו (סי' לא). ריב"ש (שו"ת סי' צג).

24. דקיימא לן כרבי שמעון במוקצה, ואם כן לא היה הנר בכניסת שבת מוקצה מחמת עצמו אלא אם כן הדליקו מערב שבת משום דדחייה בידים, וזה שהדליקו לצורך החולה או החיה אין זו הקצאה ולא דחייה, דאדרבה מדליקו כדי לטלטלו לצורך החולה. ועוד דאיבעיא לן (ביצה כ"ו ב') אם יש מוקצה לחצי שבת דאיחזי ואידחי והדר איחזי ולא איפשיטא, ומוקצה דרבנן וספיקא לקולא.

25. או"ח רע"ט, וביאר המשנ"ב (ס"ק יח) דנקט שוגג, דלא איירי ברשיעיא, ובאמת אפילו הדליקו במזיד ג"כ מותר לטלטלו אחר שכבה לצורך גופו או מקומו, הואיל ולא היה מוקצה בתחלת כניסת השבת. מקורות - רשב"א (שו"ת ח"ג, סי' רסח).

26. או"ח רע"ז, תקידו, מרש"י שכתב "ונמצא משתמש במחובר" משמע שעצם נטילת הנר מן האילן חשיב כמשתמש במחובר, ואסור. וכן פסק הרמ"א (או"ח שלו, א). והרא"ש (שבת ה"ב, כתב): ומכאן יש לדקדק הא דאין נותנין נר על גבי דקל ביום טוב, לא בשביל שיהא נקרא משתמש במחובר אם נוטלו משם, אלא גזרינן שמא יעלה באילן כדי ליטלו. דלא אמרו חכמים, אלא אין עולין על גבי בהמה ואין עולין על גבי אילן ביום טוב. וראה מג"א (שלו, ס"ק ב), ומשנ"ב (תקידו, ס"ק לו, ושעה"צ ס"ק מו). מקורות - רי"ף (כא א בדפיו). רא"ש (סי' כא). רמב"ם (הל' שבת ה"ז; הל' שביתת יו"ט דה). רשב"א (עבוה"ק, בית מועד, גג, עמ' כח).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

(או"ח, הלכות שבת, סימן רעז)

ד. מתר להניח נר של שבת מבעוד יום על גבי אילן וידלק שם בשבת, דליפא למיחש דלקש'יכבה לשקליה מניה ונמצא משתמש במחבר, אבל אין מניחין נר של יום טוב על גבי אילן, דשקיל ומנח ליה ונמצא משתמש באילן.

(או"ח, הלכות יום טוב, סימן תקיד)

ו. אין נותנין נר על גבי אילן מערב יום טוב, דחיישינן שמה יבא להשתמש באילן.

לטול מיטה שיחדה למעות או שהניח עליה מעות

(מ"ד ב') אמר רב יהודה אמר רב:

מיטה שיחדה למעות - הניח עליה מעות (אפילו בחול, הוקצה לאיסור), אסור לטלטלה (ואפילו נסתלקו המעות מבעוד יום). לא הניח עליה מעות, מותר לטלטלה (שבייחוד בעלמא אינה נאסרת).

לא יחדה למעות - יש עליה מעות, אסור לטלטלה. אין עליה מעות, מותר לטלטלה. והוא, שלא היו עליה בין השמשות.

אמר עולא, מתיב רבי אליעזר (כלים יחב): מוכני²⁷ שלה (של השידה), בזמן שהיא נשמטת (שאפשר לשמוט אותה ולהוציאה מהשידה) - אין חיבור לה, ואין נמדדת עמה, ואין מצלת עמה באהל המת, (אינה נחשבת חלק ממנה, ולכן) ואין גוררין אותה בשבת בזמן שיש עליה מעות. הא אין עליה מעות, שריא, אף על גב דהווי עליה בין השמשות! (ומתרץ) ההיא רבי שמעון היא, דלית ליה מוקצה, ורב כרבי יהודה סבירא ליה.

שיטות הראשונים

מיטה שיחדה למעות: הרי"ף כתב דלא שאני בין ייחדה ללא ייחדה, דבכל גוונא אם אין עליה מעות, מותר לטלטלה. והוא שלא היו עליה כל בין השמשות²⁸. וכן נראית דעת הרמב"ם²⁹. ודעת רבינו תם שמודה רבי שמעון במיטה שיחדה למעות וגם הניח עליה מעות, שאפילו סילקן מבעוד יום אסור, משום שאדם מקפיד עליה, ומיחד לה מקום³⁰. והשו"ע³¹ פסק כרי"ף. והרמ"א בשם יש אוסרין, כתב כר"ת.

27. רש"י ביאר גלגל רבינו תם (תוספות ד"ה ואין מצלת) ביאר בסיס שהשידה מונחת עליו (מלשון פן). והרמב"ם (פירוש המשניות) ביאר מגירה שבשידה.

28. ודלא כרב יהודה אמר רב, דמפליג בין ייחדה ללא ייחדה. וביארו הר"ן ורא"ש טעמו, משום שרב סובר כרבי יהודה דאית ליה מוקצה. אבל לדידן דקיימא לן כרבי שמעון, אפילו ייחדה ג"כ מותר.

29. הרמב"ם כתב (הל' שבת כהי), רק את הדין השני, שאפילו אינו מיוחד למעות, אם היו עליו בין השמשות מעות נאסר לטלטלו. ולא את הדין שאם ייחד כלי לאיסור, והתחיל את השימוש בו בחול, נאסר בטלטול אפילו אין עליו מעות. וכן השמיטה הרי"ף. וכנראה סוברים שאינו להלכה.

30. וכתב הרמ"א: מיהו לצורך גופו או לצורך מקומו, מותר. וכתב המג"א: כן כתב ב"י לדעת הרא"ש. וצ"ע, דהא הרא"ש כתב דדמי לסיכי זירי ומזורי דכיון דקפיד עליה מיחד להו מקום, וא"כ אפילו לצורך גופו אסור! וכו', לכן נראה לי להחמיר (שלשיטת ר"ת דינה כמוקצה מחמת חסרון כיס). עכ"ל. וכתב המשנ"ב (ס"ק כה) שכן כתבו הגר"א ושאר הפוסקים. עוד כתב (ס"ק כז) דמכל מקום לדינא מסכים בספר אליה רבה דאף שהכיס מיוחד למעות כל שאין דרכו להקפיד להניח בו דברים אחרים איננו בכלל מוקצה מחמת חסרון

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

מוכני, בזמן שהיא נשמטת, אין גוררין אותה בשבת בזמן שיש עליה מעות: מפרש ר"י דכשהיא נשמטת היא כלי בפני עצמה; אבל כשאינה נשמטת, מותר לגוררה אע"פ שיש עליה מעות, דכיון שאינן על גבי השידה שהיא עיקר הכלי, שרי. דבתר עיקר אזלינן. ולמד מדבריו תרומת הדשן שמותר לטלטל בגד שיש מעות בכיס³². וכן פסק הרמ"א³³.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן שי)

ז. מטה שיש עליה מעות, או אפלו אין עליה עתה והיו עליה בין השמשות, אסור לטלטלה דמגו דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכלי יומא. הגה: ואפלו לצרף גופו או לצרף מקומו (בית יוסף). והוא הדין לכל דבר הותר שמנח עליו אסור. אבל אם אין עליה עתה מעות וגם לא היה עליה בין השמשות, מותר לטלטלה אפלו יחדה למעות והניחם עליה מבעוד יום, כיון שסלקן קדם בין השמשות.

הגה: ויש אוסרין ביחד לכך והניח בהם אף על פי שסלקן מבעוד יום (טור בשם ר"ת); וכן אסור לטלטל כפי של מעות אף על פי שהוציא המעות ממנו מבעוד יום, אלא אם כן עשה בו מעשה שפתחו מלמטה וסלקו מן היחוד, וכן נוהגין. (הגה"מ פכ"ה) מיהו לצרף גופו או לצרף מקומו, מותר. וכן בכיס התפור בבגד, הואיל ועקר הבגד עומד ללבוש, אם הוציא המעות משם, מותר ללבש הבגד, דהכיס בטל אצלו; אבל אם שכח בו מעות, מותר לטלטל הבגד, דלא אמרינן דכל הבגד נעשה בסיס למעות הואיל ואין המעות על עקר הבגד; אבל אין ללבשו בשבת, דחיישינן שמא יצא בו, כדלעיל סימן ש"א (סל"ג) (בית יוסף ס"י ש"ט). ועין לעיל סי' רס"ו אם שכח כיסו אצלו בשבת, מה דינו (בית יוסף).

כיס רק כסתם כלי שמלאכתו לאיסור ושרי לצורך גופו או מקומו. ועיי"ש שער הציון (אות יט).

31. או"ח שי"ז.

32. כיון שאין המעות על עיקר הכלי, דגרירה וטלטול חזא היא. וכתב ב"י ומכאן יש ללמוד לשוכח מעות בכיס שעושין בצידי המלבוש, אם אינה תפורה לארכה במלבוש, אלא שפיה לבד תפור בחור שבמלבוש, והיא כולה תלויה, דשרי לטלטל המלבוש. אך ללבשו נראה שאסור, שמא ישכח ויצא בו לרשות הרבים.

33. או"ח שי"ז. וכשכולו תלוי, אין צריך אפילו ניעור לכיס מתחילה. וכתב המשנ"ב (ס"ק כט) דלאו דווקא שכת, אלא אפילו הניח המעות בכונה מבעוד יום בכיס, ודעתו שיישארו שם כל השבת, אף שהכיס נעשה בסיס למעות, מכל מקום מותר לטלטל הבגד, שאין הבגד נעשה בסיס. והוסיף המשנ"ב (ס"ק ל) ויש מחמירים גם בכיס תלוי להצריך ניעור. מקורות - ר"י (הו"ד בתוספות מ"ד ב', ד"ה אין גוררין). תרומת הדשן (סי' סט).

המשנ"ב (ס"ק כט-ל) מבאר שיש שלושה מצבים: א. אם הכיס תפור לכל ארכו בבגד, כל הבגד נעשה בסיס (ואם שכת, צריך לנער המעות עכ"פ). ב. אם הכיס אינו תפור לארכו בבגד, אלא פיו לבד תפור, והוא כולו תלוי, אף שהכיס בסיס למעות, אבל הבגד לא נעשה בסיס, הואיל ואינם על עיקר הבגד (ועכ"פ לא יכניס ידו לכיס, אפילו לאחר שהוסרו המעות, כי נעשה הכיס בסיס). ג. דוקא כשהכיס תפור לבגד, אז נחשב בטל לבגד, וכן כשיש מעות תוך מגירה בשולחן, באופן שאי אפשר להוציאה לגמרי, מתבטלת לעיקר השולחן. אבל כשהכיס מלא מעות ורק קשור לבגד, הוא כלי בפני עצמו, ואינו בטל לגבי הבגד, וכן מגירה נשלפת, אינה בטילה לגבי השולחן, והבגד והשולחן נעשים בסיס למעות, כשהונחו על דעת להיות כל השבת (אם לא שיש שם דבר חשוב יותר). וכתב החיי אדם, שאם יש בתוכם רק כמה פרוטות, בטלים לגבי הבגד והשולחן, דאין אדם מבטל בגדו ושולחנו בשביל כמה פרוטות.